

1-2-сабақ

Қауіпті қалдықтар – ғасыр мәселесі

1-тапсырма. Ойтұрткі.

- Жердегі қауіпті қалдықтар туралы не білесіздер?
- Қалдықтардың экологияға тигізетін зияны жөнінде не айта аласыздар?

2-тапсырма. Мәтінді оқып, деректі ақпаратты анықтаңыздар.

Тірек сөздер

- тұрмыстық
- өндірістік
- уытты қалдық
- экология мәселесі
- экожүйе

Экология мәселелерінің қоғам өміріндегі маңызы мен мәні қаншалықты зор екені айтпаса да түсінікті. 120 миллион гектардан астамы құмды, тұзды жер болып табылатын, жалпы аумағының 70 пайызында биоэртурлілік сарқылып, экожүйесі бұзылған Қазақстан үшін оның маңызы жоғары екені белгілі.

2010 жылғы қаңтардағы жағдай бойынша елімізде 43 миллиард тоннадан астам өндірістік қалдық, оның ішінде 587,8 миллион тонна уытты қалдық жинақталған. Олардың сақталу жағдайысын көтермейді. 775 техногендік-минералдық түзілімдер объектісі тіркелген. Олардың көлемі жыл сайын өсу үстінде. Бұдан бөлек, республикадағы 6 325 елді мекеннің 25 пайзызына ғана қалдық жинау және әкету кәсіпорындары қызмет көрсетеді. 4525 қалдық полигонының 6,8 пайзызы ғана заңдастырылған. Елде жинақталған қауіпті қалдықтар көлемі шамамен 6 миллиард тоннаны құрайды. Оның басым бөлігі, яғни 86,7 пайзызы Қарағанды, Шығыс Қазақстан, Қостанай және Павлодар облыстарының тау-кен және байыту кешендерінің еншісінде екен.

Қ. Мәметқазыұлы

3-тапсырма. Мәтінде айтылған қауіпті қалдықтар қандай қалдықтар болуы мүмкін? Болжам жасаңыздар.

4-тапсырма. Сөздіктің көмегімен мәтіндегі термин сөздердің мағынасын ашыңыздар.

Термин сөздер	Түсіндірмесі
Экожүйе	Бізді қоршаган орта

Сөздердің байланысу түрлері

Казақ тіліндегі сөздердің өзара байланысының бес түрі бар.

Олар: қызысу, матасу, менгеру, қабысу, жанасу.

Қызысу	Матасу	Менгеру	Қабысу	Жанасу
Бастауыш пен баяндауыштың жіктік жалғауы арқылы белгілі бір жакта жөне жекеше, көпше түрде байланысун қызысу дейміз.	Ілік септік жалғаулы сөз бер тәуелдік жалғаулы сөздердің байланысусын матасу дейміз.	Сөздердің септік жалғауларының (іліктен басқа) бірінде турыш не шылау арқылы байланысу түрі.	Сөздердің жалғаусыз, қатар тұруы арқылы байланысу түрі. Қабыса байланысатын сөздердің көпшілігі тұрган орындарын өзгертпейді.	Сөздердің орын таңдамай, бірде жакын, бірде алшақ турып байланысұы.
<i>Мен (І жақ, бастауыш) отермін, кетермін (баяндауыш), Жоқтарсың мені бір кезде (Ш.Құдайберді-чы).</i>	<i>Құптадың оның сөзін өзің тагы, Надандықтың белгісі ол баяғы (Ш.Құдайберді-чы).</i>	<i>Күндіз-түні белдеу мен арқаннан ешкімнің де аты кетпейді (М.Әуезов).</i>	<i>Күншілдік наиза түйрелген, Қызыл тілім, кел бері!</i> <i>Мұндағы қызыл тілім деген берік орын тәртібі арқылы байланыскан.</i>	<i>Жаз бойы жалғыз тіршілік етті (М.Әуезов). Сөйлемдегі жаз бойы тіркесі тіршілік етті сөзімен арасына сөз салып</i>

Үй
тапсырмасы:

4-тапсырма. Сөздіктің көмегімен мәтіндегі термин сөздердің мағынасын ашыңыздар.

Термин сөздер	Түсіндірмесі
Экожүйе	Бізді қоршаған орта